

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра дошкільної освіти

***Сучасне дошкілля:
актуальні проблеми, досвід,
перспективи розвитку***

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції з Міжнародною участю**

6 листопада 2024 року

м. Ніжин, Україна

Ніжин
2024

УДК 373.2(082)

З-41

*Рекомендовано до друку засіданням кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(протокол №4 від 30 вересня 2024 року).*

*Схвалено до друку Вченою радою
факультету психології та соціальної роботи
(протокол №2 від 01 жовтня 2024 року).*

Редакційна колегія:

Кононко Олена Леонтіївна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя – відповідальний за випуск.

Матвієнко Світлана Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

З-41 Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з Міжнародною участю, М. Ніжин, 6 листопада 2024 року / За заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 199 с.

Збірник містить матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з Міжнародною участю «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку». Конференція відбулася 6 листопада 2024 року на кафедрі дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, зібрала понад 160 учасників із різних вишів України, а також науковців і фахівців у галузі дошкільної освіти з Республіки Польща.

Для студентів, магістрантів, аспірантів, фахівців дошкільної освіти.

УДК 373.2(082)

© НДУ ім. М. Гоголя, 2024

Капуста Дар'я. Екологічна стежина восени: інтерактивна подорож для маленьких дослідників	85
Козоріз Дмитро. Українська народна іграшка як засіб формування національної свідомості в дошкільників	90
Коновалова Юлія. Просвітницька робота практичного психолога закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу в умовах війни	93
Кононенко Олексій. Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі формування у старших дошкільників толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.....	97
Кононко Олена. Творча педагогічна позиція як показник професійно-особистісної зрілості майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	101
Корман Віта. Розвиток мовлення та критичного мислення у старших дошкільників через впровадження технології «Шість капелюшків мислення»	105
Корх Галина. Психологічна підтримка родин дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни.....	108
Кот Надія, Фоменко Олександра. Регіональний аспект в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.....	111
Кошло Олена. Використання інноваційних оздоровчих технологій у фізичному вихованні дітей дошкільного віку	115
Кравець Діана. Розвиток патріотичного виховання дошкільнят через народознавчий підхід.....	121
Кудельська Марія. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану	124
Куленій Віра. Принципи організації предметно-розвивального простору у закладі дошкільної освіти	129
Лукаш Олександра. Цільова прогулянка як форма ознайомлення дітей дошкільного віку з природою	133
Марчук Оксана, Лопухова Надія, Семенюк Оксана. Особливості застосування гри для розвитку культури спілкування у старших дошкільників ..	136
Матвієнко Світлана. Виховний потенціал музейного осередку у закладі вищої освіти.....	139
Мельник Ірина. Особливості формування лідерських якостей у дітей передшкільного віку	145
Мироненко Інна. Безпечна поведінка дітей дошкільного віку як предмет наукового дослідження	149

7. Рекада Н.М., Довбня М.О., Єрмошина Т.В. Університетські музеї як осередки освітньої і наукової діяльності. *Біологічні дослідження – 2019*: збірник наукових праць. Житомир : «Полісся». 2019. С. 377-380.

8. Суховерський В., Гевко О. Організація національно-патріотичного виховання майбутніх педагогів засобами виховної роботи. <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3305/1/%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%2C%20%D0%93%D0%B5%D0%B2%D0%BA%D0%BE-123-126.pdf> (дата звернення 26.10.2024).

9. Ціпан Т. Технології виховання в НУШ: музейна педагогіка. *Інноватика у вихованні*. Випуск 17. 2023. С. 312-319.

10. Червінська І. Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. *Освітні обрії*. 2019. №2 (49). С. 16-21.

УДК 37.01.09

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Мельник

кандидат педагогічних наук, доцент.

Волинський національний університет

імені Лесі Українки, м.Луцьк

Формування лідерських якостей виступає сьогодні одним із ключових аспектів формування та розвитку особистості дитини, що впевнена у собі, уміло володіє комунікативними навичками та уміннями приймати зважені рішення і досягати бажаних результатів. Такі засади продиктовані сьогодні оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти [1].

У передшкільному віці відбувається інтенсивний розвиток дитини, активно формуються особистісні якості, на які дитина буде спиратися в дорослому житті. Це відноситься також і до лідерських якостей, таких як дисциплінованість, самостійність, витримка, наполегливість, завзятість, рішучість і відповідальність. Ці якості допомагають дитині ще у передшкільному віці відповідати за свої вчинки і поведінку, дозволяють навчитися без сторонньої допомоги управляти своїм життям.

Науковці, вивчаючи питання лідерства, протягом досить тривалого періоду намагаються визначити набір особистісних лідерських якостей в різних вікових періодах, в різних соціальних групах тощо. Зокрема, В. Іванова з посиланням на Є. Аркіна, вивчаючи взаємовідносини дітей в ЗДО, вказував, що дитячі лідери іноді більшою мірою, ніж педагогічний персонал, задають тон

життя дітей у ЗДО. Авторитет лідера і сила його впливу часто перевершують вплив дорослих [2]. Вказаний дослідник основною лідерською якістю вважав ініціативність і наголошував, що дитина не тому стає лідером, що його полюбила маса, а маса полюбила його за те, що він став її лідером: сила лідера полягає в тому, що він «живить» дитячу активність і сам «харчується» нею.

Т. Сенько відзначає, що діти передшкільного віку з високою та середньою успішністю в індивідуальній пізнавальній діяльності, як правило, мають сприятливу позицію в групі - входять до категорії «лідери» або «особи, яким віддається перевага». Проте дослідник вказує і на те, що діти з високою успішністю в пізнавальній діяльності можуть потрапити також в категорію «неприйнятних». Статус цих дітей залежить і від особистісних якостей, і від поведінки, але багато в чому визначається цілями, завданнями спільної діяльності, її успішністю, ціннісними орієнтаціями групи. Тому в одних випадках діти з високим рівнем інтелектуального розвитку користуватимуться симпатією і будуть популярними, а в інших - ні [3].

О. Смірнова й Є. Калягіна [4] відзначають, що в основі лідерства дошкільнят у більшій мірі лежить емоційне ставлення до однолітків, а не розвиток інтелекту, вольових якостей і організаторських здібностей, як це проявляється у дорослих. Діти стають лідерами на основі проявів чуйності, доброти, дружелюбності, взаємодопомози, емоційності по відношенню до інших. Такі якості вказані дослідники пропонують формувати на основі ігрових, пізнавальних і комунікативних засобів.

Дослідники Н. Мельник та М. Мельник наголошують, що «умовою появи та формування високоінтелектуальних, з позитивною життєвою позицією особистостей є не лише спадкові чи набуті здібності людини, особливості характеру, але й, насамперед якісна освіта, яка базується на ефективних формах, методах та засобах організації педагогічного процесу в освітніх навчальних закладах, що забезпечують формування відкритої до суспільства, а отже комунікабельної та упевненої в собі особистості, починаючи з дошкільного дитинства» [5]. Також вони зазначають, що саме протягом перших десяти років життя відбувається формування дітей як майбутніх «суб'єктів життєдіяльності, здатних здійснювати власний вибір, приймати самостійні рішення, довіряти власному досвіду й можливостям, є одним з нагальних завдань сьогодення» [5,с.4].

Проблему лідерських якостей дошкільників розкривають через низку споріднених із лідерством понять - статусність, впевненість у собі, самооцінка тощо.

В. Іванова наголошує, що очевидним у дошкільній освіті є той факт, що під час комунікаційної взаємодії дітей один з одним існує диференційоване їх ставлення дітей один до одного, через що простежується статусна ієрархія. Чим вище статус дитини у міжособистісних відносинах всередині групи, тим сильніше її психологічний вплив на членів групи [2, С. 79].

Н. Мельник та М. Мельник також досліджують поняття «впевненості дитини у собі» у дошкільному віці [5].

Взаємозв'язок впевненості в собі та самооцінки індивіда доводив у своїх дослідженнях Є. Щербаков. Він наголошував, що людині властива невпевненість, якщо вона має неадекватну занижену самооцінку власних можливостей, для неї характерна навіюваність, нав'язливість думок, емоційна нестійкість .

У контексті того, що лідерські якості починають проявлятися через самооцінку, Л. Орбан-Лембрик вказує, що самооцінка є важливою складовою частиною «Я-образу», «Я-концепції», дозволяючи особистості оцінити саму себе, свої життєві можливості, ставлення інших до себе і свого місця серед них . Фактично самооцінка є виявом суб'єктивної активності особистості та формує у неї впевненість у собі [6].

Якщо переносити вищенаведене на дитину, то можна відзначити, що її впевненість у собі залежить від минулого досвіду, її вікових особливостей, емоційного клімату в сім'ї та оцінки дорослими її успіхів і невдач.

Отже, погоджуємося з фахівцями Н. Мельник та М. Мельник: «лідерські якості залежать від виховних впливів, що сприяють, насамперед, набуттю дитиною віри в себе, формують адекватну самооцінку, оптимістичний погляд у майбутнє» [5, С. 6].

Розуміємо також, що у дошкільному віці лідерські якості здебільшого є неусвідомлюваними самою дитиною. Оскільки в цьому віці відбувається активний виховний процес, багато в чому результати залежать від оточення (батьки, вихователі, знайомі тощо). Тому важливим у цьому віці є підтримка, підбадьорення, похвала з боку дорослих. В дитину потрібно вірити, як вихователям, так і батькам.

Особливого значення у розвитку та формуванні лідерських якостей дітей передшкільного віку набуває також сімейне виховання. Воно визначає «систематичну цілеспрямовану дію на дитину дорослих членів сім'ї й родинного устрою. Головне та загальне завдання родинного виховання - підготовка дітей до життя в наявних соціальних умовах; засвоєння ними знань, умінь і навичок, необхідних для нормального формування особистості в умовах сім'ї» [7].

Таким чином, у ході дослідження визначено, що багато дослідників єдині в тому, що лідерські якості у дошкільному віці можна розвинути різними видами пізнавальної діяльності, такими як: ігрова (сюжетно-рольові, рухливі, дидактичні, ігри-змагання на прогулянках), трудова, пізнавальна діяльності.

За рахунок гри у дітей можуть формуватися: організаторські здібності, відповідальність, успішність у пізнавальній діяльності, наполегливість, вміння домовлятися, бажання скрізь бути першим, вміння встановлювати правила гри.

Також позитивним впливом ігрової діяльності на формування лідерських якостей є те, що у грі можуть бути ситуації, які можуть швидко видозмінюватися

після взаємодії суб'єкта з ними (подальше розгортання гри невідоме та залежить від того, як себе поведуть учасники гри), а також швидке пристосування дій та реакцій дітей до нових умов гри. Також ігри сприяють розумовому, фізичному і моральному розвитку дитини та забезпечують психологічне розвантаження після стресових ситуацій.

Загалом же, говорячи про дітей передшкільного віку, важливо розуміти, що ми формуємо у них не зовсім ті лідерські якості, які притаманні дорослим. Дітям у їх віці не потрібно бути умілими організаторами власного бізнесу чи вдало вести конкурентну боротьбу, ведучи за собою команду однодумців.

Навпаки, занадто сильна активність і наполегливість у дитячому віці, з одного боку, може дратувати та непокоїти дорослих, а з іншого - не приносити дитині бажаного соціального результату. Тому лідер у дитячому колективі -це дещо інше. Це дитина, яка має добрі результати навчально-виховного процесу, є прикладом для наслідування у цих результатах та різного роду вчинках, яку хвалять за постійні позитивні результати на обговорюють дорослі між собою.

Дитяча взаємодія між собою також може проявляти певні лідерські якості: організаторські нахили показати приклад іншій дитині, навчити її тому, що вміє сама; відповідальність, що проявляється у дотриманні режиму дитячого садка; успішність у пізнавальній діяльності; наполегливість у процесі виконання завдань на заняттях; уміння домовлятися з іншими; бажання всюди бути першим; вміння встановлювати правила гри тощо.

Рисами характеру, що сприяють формуванню дитини-лідера, можна вважати такі як: самостійність, допитливість, активність, рухливість, впевненість, рішучість, сміливість, емоційність, невдоволення своїми невдачами.

Таким чином, лідерські якості є фундаментом успіху дитини в її соціальному оточенні, тому їх формування важливе для організації освітнього процесу в ЗДО, що сприяє цілеспрямованого розвитку необхідних соціально значущих особистісних рис і якостей кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р.
2. Іванова В. В. Проблема лідерства в колективі дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка, соціальна робота*. 2014. Вип. 32. С. 78-81.
3. Сенько Т. В. Зависимость положения дошкольников в группе сверстников от форм их личностного поведения. *Вопросы психологии*. 1991. №5. С.23-28.
4. Смирнова Е. О., Калягина Е. В. Отношение популярных и непопулярных дошкольников к сверстникам. *Вопросы психологии*. 1998. № 3. С.50-61.

5. Мельник Н. І., Мельник М. А. Особливості формування лідерських якостей у дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2018. № 1. С. 3-7.

6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2005. 448 с.

7. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ: Рад. школа, 1980. 327 с.

УДК 373 (2)

БЕЗПЕЧНА ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Інна Мироненко

*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти.*

Науковий керівник: к. пед. н.,

доц. Лілія Бобро.

*Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.*

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство зацікавлене у самодостатній особистості, яка здатна впевнено почувати себе у суспільстві, наполегливо долати труднощі, досягати поставленої мети, бути самодостатньою щодо безпечної поведінки, готовою контролювати власні дії. Пріоритетними завданнями освітньої реформи в Україні є створення належних та безпечних умов для здоров'я, розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку.

Вагомою ознакою, яка сприяє таким значущим досягненням й активності особистості у соціумі, є вихованість безпечної поведінки, а оскільки дана властивість особистості розпочинає формуватися у період дошкільного дитинства, наша увага і зупинилася на особливостях виховання безпечної поведінки дітей 5-6 років.

У науці інтерес до безпечної поведінки з'являється на основі декількох напрямів досліджень: соціалізація особистості дошкільника, соціально прийнятна й асоціальна поведінка, розвиток вольової поведінки, безпека життєдіяльності, виховання дисциплінованості й відповідальності у зростаючої особистості. Безпечна поведінка проходить становлення упродовж періоду дошкільного дитинства. У сучасних нормативних документах, зокрема у Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», а також у Державному стандарті – Базовому компоненті дошкільної освіти (БҚДО), низці чинних програм дошкільної освіти [1] її відносять до важливих ознак дитини старшого дошкільного віку.